

Департамент освіти і науки
виконавчого органу Київської міської ради
(Київської міської державної адміністрації)
Київський столичний університет імені Бориса Грінченка
Інститут післядипломної освіти

ОРГАНІЗАЦІЯ ОСВІТНЬОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ КИЄВА В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Методичні рекомендації

Педагогам,
учням,
батькам,
керівникам закладів
освіти

Київ — 2024

УДК: 37.091.2(477.411):613.8]:355.01](072)
Ф50

Рекомендовано до оприлюднення в Інтернеті
Вченою радою Інституту післядипломної освіти
Київського столичного університету імені Бориса Грінченка
(протокол № 6 від 04.06.2024 р.)

За загальною редакцією
Олени ФІДАНЯН, Михайла ВОЙЦЕХІВСЬКОГО

Рецензенти:

Митник О.Я., завідувач кафедри практичної психології Педагогічного факультету Українського державного університету імені Михайла Драгоманова, доктор педагогічних наук, професор;

Малишев В.В., професор кафедри фундаментальних та медико-профілактичних дисциплін Міжнародного європейського університету, доктор технічних наук, професор, Заслужений діяч науки і техніки України.

Організація освітньої діяльності в закладах освіти Києва
Ф50 в умовах воєнного стану. Методичні рекомендації : навч.-метод.
посіб. / Упоряд.: Фіданян О., Войцехівський М., Дідур О. ; за заг.
ред. О. Фіданян, М. Войцехівського. — Київ : Київ. столич. ун-т
ім. Б. Грінченка, 2024. — 428 с.

ISBN 978-617-658-123-9

У методичному пораднику зібрано рекомендації зі збереження і зміцнення ментального здоров'я. Узагальнено практики керівників закладів освіти із реалізації реформи «Нова українська школа», організації освітнього процесу в умовах воєнного стану. Окреслено особливості організації освітньої діяльності в умовах воєнного стану. Запропоновано методичні рекомендації щодо викладання навчальних предметів у 2024/2025 навчальному році. Визначено перспективи позашкільної та позашкільної освіти в умовах воєнного стану.

Для вчителів, керівників закладів освіти, учнів, батьків, методистів методичних кабінетів та обласних інститутів післядипломної педагогічної освіти.

УДК: 37.091.2(477.411):613.8]:355.01](072)

© Департамент освіти і науки виконавчого органу

Київської міської ради

(Київської міської державної адміністрації), 2024

© Київський столичний університет імені Бориса Грінченка, 2024

© Фіданян О., Войцехівський М., Дідур О., упорядкування, 2024

ISBN 978-617-658-123-9

ЗМІСТ

Вступ	7
-------------	---

ПІДТРИМКА МЕНТАЛЬНОГО ЗДОРОВ'Я ПЕДАГОГІВ, УЧНІВ, БАТЬКІВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	9
---	----------

<i>Ольга Хмелева-Токарева, Олена Сокол, Тетяна Гулевич, Марія Величко, Вікторія Торліна. Організація освітньої діяльності у векторі збереження і зміцнення ментального здоров'я</i>	<i>9</i>
<i>Марина Шопіна. Як організувати індивідуальну роботу дошкільника з особливими освітніми потребами</i>	<i>45</i>
<i>Владислава Смолянова. «Сонячні діти». Сучасні методи для навчання учнів з синдромом Дауна</i>	<i>51</i>
<i>Людмила Мальованна. Очікуваний виклик в освітньому середовищі — інклюзія в освіті</i>	<i>59</i>

РОБОТА КЕРІВНИКА ЗАКЛАДУ ОСВІТИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	61
--	-----------

<i>Костянтин Линьов. Поради колегам від слухачів фахового курсу для керівників закладів загальної середньої освіти «Реалізація реформи «Нова українська школа»: навчання у 5–7 класах за Державним стандартом базової середньої освіти»</i>	<i>61</i>
<i>Олександр Пошелюжний. Поради молодому/новопризначеному директору: вносимо зміни до статуту ЗЗСО</i>	<i>86</i>
<i>Валентина Кучерява. Особливості організації освітнього процесу в очному, дистанційному та змішаних формах в умовах воєнного стану</i>	<i>89</i>
<i>Світлана Олексенко, Наталія Петрошук, Світлана Савченко. Безпечне та здорове освітнє середовище для учасників освітнього процесу</i>	<i>96</i>

ОСОБЛИВОСТІ ОСВІТНЬОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ. ВИКЛИКИ. МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ	102
--	------------

Дошкільна і початкова освіта	102
---	------------

<i>Людмила Меленець. У новий навчальний рік з новим Законом «Про дошкільну освіту»</i>	<i>102</i>
--	------------

<i>Світлана Цибульська. Психосоціальна підтримка молодших школярів на початку навчального року: ідеї та поради</i>	108
<i>Алла Гончаренко, Наталія Дятленко. Як зробити навчання дошкільників цікавим та розвивальним: педагогічні родзинки</i>	112
<i>Олена Полякова. Методичні поради педагогам початкової школи щодо формувального оцінювання</i>	116
<i>Ольга Третяк. Удосконалення інфо-, медіаграмотності вчителя початкової школи</i>	120
<i>Вікторія Щербина. Забезпечення вчителями початкових класів якості освітньої діяльності в умовах воєнного стану в Україні</i>	125
<i>Ірина Байдак. Особливості викладання предмета «фізична культура» в очному, дистанційному та змішаних формах в умовах воєнного стану</i>	127
<i>Наталія Денисова. Штучний інтелект у початковій школі: цікаво й корисно</i>	131
<i>Зоя Еманова. Тілесна перкусія (Body Percussion) як засіб гармонізації музичного розвитку дітей</i>	136
<i>Наталя Зеленьак. Дисграфія в молодших школярів, причини виникнення, види та корекція</i>	139
<i>Христина Лічманенко. Короткотривалі проекти та їх впровадження в навчальному процесі в початковій школі</i>	144
<i>Олена Мельничук. Навчання в укритті: виклики і рішення</i>	147
<i>Кристина Дубініна. Експериментально-дослідницька діяльність на уроках «Я досліджую світ»</i>	150
<i>Олена Ніжнік. День без іграшок у закладі дошкільної освіти (історія одного дня під час воєнного стану)</i>	156
<i>Ірина Санковська. Формування в учнів початкової школи навички раціонального використання енергії</i>	158
<i>Юрій Черпак. Інноваційний контекст роботи вчителя фізичної культури: виклики часу</i>	172
<i>Тетяна Шевченко, Галина Яковчук. Музейний простір дошкільного закладу під час військового стану як осередок зцілення й розвитку особистості</i>	177
<i>Олена Таран, Ірина Санковська. Методичні рекомендації та практичні поради під час роботи над темою «Вімельбух. Розглядаємо вімельбух»</i>	182
Мовно-літературна галузь	188
<i>Наталія Дика, Олександра Глазова. Методичні рекомендації щодо викладання української мови та літератури в 2024–2025 навчальному році</i>	188

<i>Наталія Дика, Наталія Розінкевич.</i> Особливості викладання української літератури в очному, дистанційному та змішаному форматах: методичні підказки	202
<i>Світлана Сафарян.</i> Забезпечення якості навчання зарубіжної літератури в умовах воєнного стану	216
<i>Людмила Співакова.</i> Застосування цифрових платформ, інструментів та додатків для підвищення ефективності навчання англійської мови: інтеграція цифрових та педагогічних технологій	224
<i>Лідія Дончук.</i> Розробка уроку до Дня рідної мови	233
<i>Оксана Лутанюк.</i> Емоційне налаштування учнів під час уроків української та літератури	240
<i>Алевтина Багінська.</i> Розвиток білінгвального середовища в закладі загальної середньої освіти (з досвіту роботи педагогічних працівників Ліцею № 34 імені Віктора Максименка)	242
Природничо-математична галузь	255
<i>Ярослав Якунін.</i> Проект програми STEAM факультативу «Смартографія» для 7–9 класів: створення мотивації до вивчення предмета через спецінтерес дитини	255
<i>Людмила Булигіна.</i> Ефективне використання ресурсів ІТ студій Дія. Освіта на уроках інформатики	260
<i>Василь Заплатинський.</i> Викладання тематики воєнних небезпек в інтегрованому курсі «Здоров'я, безпека та добробут» та у предметі «Основи здоров'я»	261
<i>Вадим Гавронський.</i> Підготовка вчителів до впровадження принципів Нової української школи під час вивчення фізики в 7 класі	268
<i>Олександр Рудик.</i> Роль асинхронної дистанційної освіти	278
<i>Сергій Колесніков.</i> Інформаційні технології на уроках математики: проект “Каштан”. Експертна система з математики для учнів 8 класу	279
<i>Ірина Воротникова.</i> Корисні ресурси для вчителів математики	285
<i>Вікторія Косик.</i> Активні покликання на е-ресурси з географії, фізики, хімії, біології	288
<i>Максим Рудич.</i> Подолання освітніх втрат із соціальної та здоров'язберезувальної освітньої галузі на прикладі ВШО	301
<i>Ірина Філоненко.</i> Методичні рекомендації щодо навчання хімії у 2022/2025 навчальному році	324
<i>Яна Коваль.</i> Вивчення теми «Різноманітність речовин» у 7 класі	329
<i>Галина Надточий.</i> Використання елементів гри у навчанні хімії	336
<i>Альона Пікож.</i> Використання інтеграційних елементів STEAM на уроках хімії	339

<i>Юлія Балясна. Дослідження на уроках хімії:</i> паперова хроматографія	341
<i>Лариса Коломієць. Організація роботи</i> над проектами-дослідженнями	343
<i>Людмила Рак. Організація освітнього процесу</i> в 2024/2025 навчальному році із трудового навчання і технологій	349
Громадянська та історична галузь	367
<i>Оксана Салата. Виховання громадянськості учнів на ідеях</i> української державності	367
<i>Нінель Клименко. Громадянська та історична галузь</i>	371
<i>Ольга Дудар. Діяльнісний підхід на уроках історії</i>	377
<i>Юрій Беззуб. Навчально-методичний путівник</i> (модельні навчальні програми, підручники, посібники, інформаційні ресурси)	382
<i>Фелікс Левітас, Олександр Трухан. Освітня стратегія</i>	388
ПОЗАКЛАСНА ТА ПОЗАШКІЛЬНА РОБОТА В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	396
<i>Світлана Хімко. Про проведення I, II та III етапів</i> Всеукраїнських учнівських олімпіад з навчальних предметів у місті Києві та результати участі предметних команд у IV (фінальному) етапі олімпіад у 2023/2024 н.р.	396
<i>Олена Герасимович. Створення умов для зростання</i> майбутньої наукової еліти України	406
<i>Лариса Дейдши. Позашкільна освіта: завдання</i> на наступний навчальний рік	412
<i>Галина Лінчевська, Інна Прохорова. Поради класним керівникам</i> закладів загальної середньої освіти з національно — патріотичного виховання учнів	418
<i>Вадим Загорко. Науково-методична робота ліцею</i> як складник національного виховання	423

У цих рекомендаціях ми зупинилися лише на окремих позиціях, що на наш погляд, є важливими для успішного навчання дошкільників. Переконані, що кожний вихователь має безмежний арсенал методів, підходів, можливостей, творче осмислення представленого допоможе збагати педагогічний процес успішними практиками навчання дошкільників.

Олена Полякова,

старший викладач кафедри дошкільної та початкової освіти Інституту післядипломної освіти Київського столичного університету імені Бориса Грінченка

Методичні поради педагогам початкової школи щодо формувального оцінювання

У 2024/2025 навчальному році освітній процес у 1–4-х класах спрямовують на реалізацію Державного стандарту початкової освіти з урахуванням досягнень впровадження концептуальних засад реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» та подолання викликів, зумовлених особливостями освітнього процесу в умовах воєнного стану.

Важливими напрямками освітньої діяльності стають:

- ✓ посилення заходів безпеки життєдіяльності, зокрема просвіта щодо цивільного захисту;
- ✓ посилення роботи щодо забезпечення соціально-емоційного розвитку, зокрема і формування навичок самозарадності;
- ✓ психологічний супровід освітнього процесу в умовах воєнного часу;
- ✓ актуалізація національно-патріотичного виховання, формування громадянської позиції;

У 2024/2025 навчальному році оцінювальну діяльність здійснюють відповідно до Методичних рекомендацій щодо оціню-

вання результатів навчання учнів 1–4 класів закладів загальної середньої освіти, що затверджені наказом Міністерства освіти і науки України від 13.07.2021 № 813, можна переглянути за покликанням: <https://imzo.gov.ua/2021/07/15/nakaz-mon-vid-13-07-2021-813-pro-zatverdzhennia-metodychnykh-rekomendatsiy-shchodo-otsiniuvannia-rezul-tativ-navchannia-uchniv-1-4-klasiv-zakladiv-zahal-noi-seredn-oi-osvity/> та порад щодо оцінювання результатів навчання здобувачів початкової освіти та їх фіксація на носіях зворотного зв'язку між учасниками освітнього процесу, запропонованих у додатку 2 листа МОН від 19.08.2022 № 1/9530-22 (с. 13–26). Можна переглянути за покликанням: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/metodichni%20recomendazii/2022/08/20/01/Dodatok.2.pochatkova.osvita.20.08.2022.pdf>

Привертаємо увагу до прикінцевих положень рекомендацій: «Ці методичні рекомендації з питань оцінювання результатів навчання учнів 1–4 класів мають рекомендаційний характер».

У 1–4-х класах закладів загальної середньої освіти здійснюють формувальне та підсумкове (річне) оцінювання. У 1–2-х класах оцінювання навчальних досягнень учнів виражають вербальною оцінкою (оцінювальним судженням), у 3–4-х класах за рішенням педагогічної ради може використовуватись як вербальна, так і рівнева оцінка.

Формувальне оцінювання — це процес збору, аналізу та інтерпретації інформації про досягнення здобувачів освіти з метою покращення їхнього навчання та розвитку. Формувальне оцінювання — це оцінювання, яке мотивує дітей вчитися.

Учитель може підкоригувати учня, надати зворотний зв'язок у процесі навчання. Процес формувального оцінювання має свій дизайн. Важливою є мета оцінювання. Необхідно розуміти, навіщо використовуємо формувальне оцінювання, що воно нам дасть і чим відрізняється від традиційного. Це допоможе змінити культуру оцінювання в класі.

Запитайте себе:

- Який очікуваний результат навчання?
- Що я хочу знати про навчання моїх учнів?

- Як я оцінюватиму учнів — письмово, усно, візуально, кінестетично?

- Коли я буду оцінювати — у процесі пояснення матеріалу чи після?

- Що мені знадобиться для формувального оцінювання учнів?

- Хто проводитиме оцінювання? Це буде взаємооцінювання чи оцінюватиме вчитель?

- Хто буде оцінений — окремі учні, група чи весь клас?

Перевірте себе, чи проводите ви в класі «оцінювання для навчання»:

- У класі більше цінуються ідеї, висловлені учнями, а не готові відповіді.

- Учні знають очікувані результати навчання та критерії успіху.

- Учні готові ризикувати, їх не лякають і не зупиняють помилки.

- Учні вміють аналізувати, надавати й отримувати відгуки.

- Учні відповідають за своє навчання.

- Учитель — не єдине джерело знань. Учні вміють користуватися принципом «Запитай у трьох, перш ніж запитати в мене». Так підвищуються комунікативні навички учнів.

- Учитель — фасилітатор у класі: він розуміє, як допомогти учням працювати в групі, досягати результатів за допомогою настанов чи зворотного зв'язку.

Отже, учень має зрозуміти, що необхідно робити, щоб досягти очікуваних результатів навчання. А саме:

- Куди я йду?

- Де я перебуваю тепер?

- Що я маю робити, щоб досягти поставленої мети?

Яка ж роль учителя в цьому процесі? На рівні «Куди я йду?» вчитель надає учням чітке та зрозуміле бачення навчальної мети та кінцевого результату. На рівні «Де я тепер?» учитель допомагає учням ставити власні цілі, надає постійний описовий зворотний зв'язок та навчає учнів оцінювати власні досягнення. На рівні «Що я маю робити, щоб досягти поставленої мети?» вчитель за результатами оцінювання визначає подальші кроки в навчанні учнів. Зокрема, надає інструкцію, орієнтовану на потреби кожного учня, та дає можливість здобувачам освіти відстежувати

власні успіхи в навчанні, розмірковувати над ними та за потреби удосконалювати їх.

Одним з головних принципів формувального оцінювання є надання зворотного зв'язку. Здобувачі освіти не лише отримують оцінні судження, але і розуміють, в чому саме полягають їхні сильні та слабкі сторони, і як вони можуть покращити свої результати. Це сприяє активній участі учнів у власному навчанні та розвитку.

Описовий зворотний зв'язок від учителя надає дорожню карту, у якій зазначено, де перебуває дитина в процесі отримання знань і що вона може зробити, щоб покращити свої результати навчання.

Рекомендуємо вчителям початкових класів, під час надання зворотного зв'язку, скористатися такими матеріалами:

Фідкевич О.Л. Навчально-методичний посібник «Нова українська школа: теорія і практика формувального оцінювання у 3–4 класах закладів загальної середньої освіти для педагогічних працівників» за покликанням: [https://lib.iitta.gov.ua/736395/1/%D0%9F%D0%BE%D1%81%D1%96%D0%B1%D0%BD%D0%B8%D0%BA%20%D0%A2%D0%B5%D0%BE%D1%80%D1%96%D1%8F%20%D1%96%20%D0%BF%D1%80%D0%B0%D0%BA%D1%82%D0%B8%D0%BA%D0%B0%20%D1%84%D0%BE%D1%80%D0%BC%D1%83%D0%B2%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%BE%D0%B3%D0%BE%20%D0%BE%D1%86%D1%96%D0%BD%D1%8E%D0%B2%D0%B0%D0%BD%D0%BD%D1%8F%203-4%20\(1\).pdf](https://lib.iitta.gov.ua/736395/1/%D0%9F%D0%BE%D1%81%D1%96%D0%B1%D0%BD%D0%B8%D0%BA%20%D0%A2%D0%B5%D0%BE%D1%80%D1%96%D1%8F%20%D1%96%20%D0%BF%D1%80%D0%B0%D0%BA%D1%82%D0%B8%D0%BA%D0%B0%20%D1%84%D0%BE%D1%80%D0%BC%D1%83%D0%B2%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%BE%D0%B3%D0%BE%20%D0%BE%D1%86%D1%96%D0%BD%D1%8E%D0%B2%D0%B0%D0%BD%D0%BD%D1%8F%203-4%20(1).pdf)

У контексті компетентнісного підходу формувальне оцінювання відбувається постійно, на кожному уроці та під час позаурочної навчальної діяльності (проектна діяльність, виконання домашнього завдання) у різних формах (оцінювання вчителем, взаємооцінювання, самооцінювання). Формувальне оцінювання відбиває реальний учнівський навчальний досвід, який можна фіксувати через спостереження, приклади дитячих робіт, портфоліо.

Також пропонуємо вчителям початкової школи переглянути методичні кейси, щодо організації освітнього процесу в 2024–

2025 навчальному році, які будуть розміщені на сайті «Початкова школа: від а до Я» за покликанням: <https://cdpo.ippo.kubg.edu.ua/> та на сайті кафедри дошкільної та початкової освіти Інституту післядипломної освіти за покликанням: <https://dpo.ippo.kubg.edu.ua/>

Ольга Третяк,

доцент кафедри дошкільної та початкової освіти Інституту післядипломної освіти Київського столичного університету імені Бориса Грінченка, кандидат педагогічних наук, доцент

Удосконалення інфо-, медіаграмотності вчителя початкової школи

Школа готує людину до подальшого життя. Це дуже відповідальна місія. І особлива роль тут належить початковій школі, бо саме вона закладає підвалини успішного навчання в середніх та старших класах, дає алгоритм дій на всі шкільні, а часто взагалі всі роки. Саме тут прививається любов до навчання, навички роботи з медіа, реакції на різні типи повідомлень.

Зміст початкової освіти сьогодні має вирізнитися міжпредметною інтеграцією і формуванням практичних навичок, що дозволить врахувати особливості молодших школярів, забезпечувати баланс між емоційною, інтелектуальною, духовною, соціальною та фізичною сферами, побудувати навчання дитини на формуванні в неї трьох орієнтирів: «відчуваю», «думаю» та «дію» завдяки використанню різноманітних організаційних форм навчання та компетентнісного підходу. Враховуючи те, що вчителю тепер надається більше свободи при плануванні освітнього процесу з метою реалізації програм та забезпечення цілісної системи знань, умінь і ставлень, спрямованих на формування